

A 2016/2017. tanévi
Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny
döntő forduló

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

Fizetős nap (rendezte: Bernáth Szilárd)

Elérhető: <https://youtu.be/sxXQRbCHKsc>

Elemesse a látott filmet!

Dolgozata kiinduló pontjaként fogalmazza meg legfeljebb három-öt mondatban a film olvasatát,
majd formanyelvi eszközök megfigyelésére alapozva részletesen igazolja azt!

Elemzése során térjen ki külön

- a nyitó- és zárójelenet dramaturgiai szerepére,
- az uzsorás és Feri karakterére,
- a cselekményszervezés kitüntetett lépéseire,
- a vizuális nyelv-használatra és
- a film műfajával kapcsolatos észrevételeire is!

A feladat megoldására – melyet a film megtekintése után megismernek a versenyzők, majd másodszor is megnézhetik a filmet –, 60 perc áll rendelkezésre. További információ, írásos vagy az internetről letölthető segédanyag nem vehető igénybe.

Maximális pontszám: 30 pont

Értékelés:

A versenyző 5 pontot kap, amennyiben az elbeszélés alapján a film érvényes olvasatát fogalmazza meg, például az alábbiak szerint (vagy más, hasonlóan releváns módon):

- A film a thrillerek feszültségfokozó elemeit felhasználva mesél a (cigány)telepi emberek reménytelen kiszolgáltatottságáról. Az eladósodott Feri felesége nyomására a hatósághoz fordul, de sejtelmük sincs arról, hogy a korrump rendőrség az uzsorás zsebében van. A kör bezárul, így is, úgy is ő és a családja lesz az áldozat, nincs menekvés.

16 pontot kaphat a vizsgázó az elemzéshez szükséges ismeretanyag bemutatására és alkalmazására, amennyiben a feladatban nevesített szempontokat helyesen és szakszerű fogalomhasználattal értelmezi, például az alábbiak szerint:

- nyitó és záró jelenet dramaturgiai szerepe (2-2 pont): A film nyitójelenetében Feri feljelent egy „személyt” (akit végig nem nevesít a film, noha az uzsorás karakterét rendkívül alaposan körüljárja, ezzel is segítve az általánosítást). A nyitójelenet dramaturgiai szerepe szerint világosan kijelöli a film téjtét (és egyben idő-és cselekménykeretét). A fizetés napján tetten érik-e a pénz behajtására érkező uzsorást és ily módon második gyermekét váró Feri kiszabadul-e a lehetetlen szorításból?

A film zárójelenetében Feri annak tudatában érkezik haza, hogy börtönbe kerül. Nem lehet súlyosan beteg édesanyja segítségére és születendő gyermekét sem láthatja évekig. A vakolatlan, magányosan álló viskóra ráhull a sötétség. A kitörés a telepi világvégéről lehetetlen – vagyis a film súlyosan és egyértelműen válaszol a nyitójelenetben feltett „kérdésre”.

- az uzsorás és Feri karaktere (2-2 pont): a film feszültségét és ambivalenciáját részben az okozza, hogy az uzsorás nem a gengszter vagy westernfilmek rosszfiúja. Mosolygós, cseppet sem erőszakos, haladékot ad az embereknek, sőt odafigyel rájuk, egy közülük. (A film egyik kulcspontja, amikor ő is felmutatja sérült kezét.) Nem kétséges, hogy mindennek ára van, hogy az uzsorakamat szorításából nem lehet kimenekülni, de az uzsorás ért az emberekhez. A cél az, hogy megéljen belőlük, de az nem, hogy rettegjenek tőle. Inkább szeressék. Mulassanak vele. Ismeri a nyelvet, míg Feri már nem tud cigányul. A tyúk-jelenet példázata jellemzi, manipulálja az embereket, élet-halál ura. Feri erősebb, minden tekintetben férfiasabb jelenség, mégis igazi lúzer. Azt reméli, hogy a saját kezébe veheti a sorsát, pedig minden lépése tévedés. A feljelentés, az, hogy látszólag segít az uzsorásnak, hogy egy percre is azt hiszi, ő irányítja az eseményeket, noha csak az autóban érti meg, hogy az orránál fogva vezették.

- a cselekmény kitüntetett pontjai (3 pont): a nyitójelenet, továbbá amikor Feri segíteni próbál a pénzbeszedőnek illetve a fordulat, amikor a rendőr kiszáll és az uzsorás beül a rendőrautóba, hogy felvilágosítja Ferit a tényállásról.

- a film vizuális nyelve (3 pont): A fekete-fehér anyaghasználat önmagában is a stilizálás eszköze. A világítás a dramaturgiai szempontból kiemelten fontos, a dialógra épülő jelenetek többségében drámai-kontrasztos, a cselekményesebb és leíró szituációkban neutrális. A kamerakezelés dinamikus az epizodikus helyzetekben és statikus a drámai jelenetekben.

- műfaji jegyek (2 pont): a film a lélektani-bűnügyi műfaj, elsősorban a thriller bizonyos feszültségnövelő jegyeit hordozza, miközben a film maga nem thriller. A fenyegetettség, a közelgő baj érzete egyre fokozódik, előbb közvetlenül – vajon hogyan tanítják móresre a fizetésképtelen cigányembert –, majd a látszólag könnyedebb tyúk-jelenttel és a mulatozással, végül a rendőrség színre lépésével és a fordulattal).

Végül a versenyző további (maximum) 9 pontot kaphat az elemzés minőségére (3 pontot az elemzés koherenciájáért; 2 pontot a nyelvi-stilisztikai minőségéért valamint 4 pontot az egyéni észrevételekért (a nem triviális megfigyelések és összefüggések megfogalmazásáért).

„B” feladat

Tények hírblokk: http://tenyek.hu/belfold/223652_buz-es-mocsok-az-aluljarokban.html

Nézzze meg figyelmesen a vetített híradó-részletet!

Elemesse a hírblokkot három, a hírszerkesztéssel kapcsolatos érvényes szempont szerint annak tudatában, hogy az adás után több szervezet is bejelentéssel fordult a Médiatanácshoz, melyben azt kérte, hogy a médiahatóság folytasson le vizsgálatot és tiltsa el a műsorszolgáltatót a további hasonló tartalmak közzétételétől!

Elemzését kezdje a választott elemzési szempontok megnevezésével, majd indokolja meg, hogy a hírblokkot miért tartja célszerűnek éppen a megnevezett szempontok mentén elemezni!

A feladat megoldására – melyet a hírblokk megtekintése után megismernek a versenyzők majd másodszer is megnézhetik az elemzendő szöveget –, 60 perc áll rendelkezésre. További információ, írásos vagy az internetről letölthető segédanyag nem vehető igénybe.

Értékelés:

A feladatra összesen 30 pont adható, ebből 12 pont a híradó-részlet releváns elemzési szempontjainak meghatározására és indoklására, továbbá 6-6-6 vagyis összesen 18 pont az egyes szempontok szerinti elemzés szakszerűségére, minőségére adható.

4-4-4 összesen 12 pontot kaphat a versenyző, amennyiben az alábbiak szerint (vagy más, releváns szempontok megjelölésével és indoklásával) választja meg elemzési szempontjait:

- a hír és hírérték fogalma (hírnek tekinthető-e a látott részlet, magas-e a hírértéke? Amennyiben igen, milyen új, sok emberre tartozó, aktuális információt közöl, amennyiben nem, miért kerülhetett be a csatorna híradójába?)*
- gyűlöletbeszéd-stigmatizáció (a hírblokkban használt ábrázoló eszközöket jellemzi-e a gyűlöletbeszéd, a stigmatizálás? Amennyiben igen, hol, milyen módon, illetve összeegyeztethető-e a megjelenítés adott módja az audiovizuális médiát szabályozó törvényekkel?)*
- sztereotípa (alkalmas-e a hírblokk megformálása során alkalmazott eszköztár arra, hogy emberek bizonyos csoportját túlzó módon egyszerűsítve, előítéletesen mutasson be, velük kapcsolatban általánosan negatív véleményt formáljon/igazoljon?)*
- manipuláció (felismerhető-e a hírblokkban, és ha igen milyen módon és céllal a befogadó tudatos megtévesztésnek a szándéka?)*
- framing (milyen értelmezési keretbe helyezi a hírblokk a bemutatott eseményeket, a nyilvánosságban zajló melyik legitim vagy esetleg illegitim diskurzushoz kapcsolódik ezzel és – a csatorna pozíciójából, tulajdonosi köréből adódóan - vajon milyen céllal teszi ezt?)*
- etikus újságírás (vajon mennyiben felel meg vagy szegi meg az etikus újságírás normáit az adott hírblokk, különösen, ami a bemutatottak értelmezéséhez szükséges háttér-információk és kontextus illetve az emberi méltóság tiszteletben tartását illeti)*
- személyiségi jog (a hírműsor készítői az elvárható és jogszabályi kereteknek megfelelő gondossággal jártak-e el az anyagban bemutatott emberek személyiségi jogainak figyelembe vételét tekintve?)*
- morális pánik (vajon megfelel-e a hírblokk annak a szerepnek, melyet a média tölt be a klasszikus morális pánikok gerjesztésében?)*

6-6-6 vagyis összesen 18 pontot kaphat a versenyző abban az esetben, ha a fentiek szerint megnevezett és indokolt három szempont szerint (vagy más, releváns elemzési szempont megnevezésével és indoklása mentén) érvényesen és szakszerűen elemzi a híranyagot, például az alábbiak szerint (az elemzés néhány kulcsszavát megjelölve):

- hír/hírérték: a hírblokkban új információ nem jelenik meg, nincs erős aktualitása a témának (gyenge aktualitása van, a hidegebbre forduló időjárás miatt az aluljárókba húzódnak a hajléktalanok). Váratlan vagy szokatlan információ nem jelenik meg a hírblokkban, az érintettség sem erős, vagyis a blokk hírértéke alacsony. Az anyag elkészítését a téma (hajléktalanprobléma) napirendre tűzésének szándéka indokolja, a közfigyelem célzott irányítása.

- gyűlöletbeszéd/stigmatizáció: a stigmatizáció egyértelműen felismerhető az anyagban: a hajléktalanokkal összekapcsolt verbális kifejezések: bűz, mocskok, agresszív, részeg, saját mocskukban fetreng, veszekedik, olcsó, égetett féldecis szeszt iszik, szánalmas látványt nyújt, elmehetne dolgozni, hetente egyszer fürdik;

Vizuális, képi eszközök: takarón huzakodás, pálinka átadása, mintha tiltott lenne, voyeur kamerakezelés, a kamera beles az elfüggönyözött rész mögé; megalázó kérdéstechnika: „maga mikor fürdött utoljára?”; a hajléktalan emberek csoportjának, mint társadalmi

csoporthoz a stigmatizációja az irántuk érzett felháborodást növeli, gyűlöletet gerjeszt (a hajléktalanokon kell átlépnie a munkába, iskolába igyekvőknek, elriasztják a vevőket)

- sztereotípiák: a stigmatizáció eszköztára egyben a sztereotipizálás eszköztára. A súlyos társadalmi problémát (hajléktalanság) a hírblokk az okok és a kontextus felvázolása nélkül kizárólag az érintettekre hárítja, a hajléktalanokról általában beszél, nem megszólítja, nem bemutatja, hanem kipécézi őket. Súlyosan leegyszerűsítő beszédmódot használ (egy féldeci az összes hajléktalant minősíti, „igazolja” a felkonf „agresszív részeg” szóhasználatát. A leegyszerűsítő, előítéletes magyarázat erősíti a kirekesztő ideológiákra érzékenyíthetők rendpárti igényeit.

- manipuláció: a tudatos megtévesztés részben abban áll, hogy a tendenciózus narráció és a képsorokon látható hajléktalanok közötti kapcsolat nincs igazolva, az egyetlen megszólaló hajléktalan egyetlen kiragadott mondata kontextus nélkül nem bizonyítja az anyagban elhangzó dehonesztáló, az emberi méltóság alapjait sértő állításokat. A riportban nem jelennek meg a hajléktalanság valódi okai, illetve a problémára valódi megoldást jelentő lehetőségek, nem jelennek meg a hajléktalansággal foglalkozó döntéshozók vagy szakértők (pl. szociális munkások) sem. (A versenyzők az anyagból nem ismerhetik fel, de az Iványi riport nem az elemzendő hírblokkhoz készült, azt a megszólaló tudta és engedélye nélkül, a vele évekkal azelőtt forgatott archív anyagból vágják be oda.)

- framing: a sugalmazott értelmezési keret (a hajléktalanok súlyosan zavarják a rendes állampolgárok normális életvitelét és erről saját deviáns, antiszociális mivoltuk tehet) nem legitim diskurzus, de a csatorna éppen ennek az olvasatnak a legitimálásán dolgozik, amikor ilyen framet épít a problémával kapcsolatban. A hírblokk lehetséges célja a (többek között) a kerület polgármestere évekkal ezelőtti (az Alkotmánybíróság által alkotmányellenesnek minősített) kezdeményezésének (a hajléktalanság, a közterületen életvitelszerűen való tartózkodás) kriminalizálása kísérletének újbóli felvetése, legitimálása.

- etikus újságírás: a hírblokk számos (szinte minden) ponton szembemegy az etikus újságírás normáival, sérti azokat. Különösen a riportkészítés során a felszínesség és hatásvadász megoldások kerülését, a bemutatottak értelmezéséhez szükséges háttér-információk megadását, a társadalmilag kockázatos hatások kerülését, a médiaképviselőhöz, megszólaláshoz (saját hanghoz) nem jutók korrekt megszólaltatását, az emberi méltóság, a tisztelet minden körülmények között történő megadását, a sokszínűség bemutatását, a sztereotípiák és a diszkrimináció kerülését.

- személyiségi jog: az anyag formálisan és többnyire ügyel a személyiségi jogok betartására (a narráció illusztrálására bevágott hajléktalanok nem felismerhetők, nem mutatják az arcukat vagy sötétben hagyják illetve felpixelesítik), tehát a csatorna a képmással való visszaélés miatt nem támadható jogi értelemben.

- morális pánik: a hírblokk a stigmatizáció és a sztereotípiahasználat miatt alkalmas arra, hogy a hajléktalanok deviáns magatartása köré szerveződő morális pánik egyik jellemző híradása legyen. A hírblokkban használt leegyszerűsítő, előítéletes magyarázat erősíti a kirekesztő ideológiákra érzékenyíthetők rendpárti igényeit.